



Norsk Oversetterforening

Kulturdepartementet
Kunnskapsdepartementet

29.3.2012

Utredning om litteratur- og språkpolitiske virkemidler i Europa – Høringssvar

I det følgende vil vi svare på begge de utsendte høringene samlet.

Så vidt vi kan se gjør begge utredningene et hederlig forsøk på å beskrive den virkeligheten de har funnet. Funnene sammenfaller i stor grad med det Norsk Oversetterforening mener å ha observert.

Når en ser på perioden fra 2005 til i dag, er det lett å se at konsentrasjonen om bestselgerne og fokuset på boktitler i store volumer har vært økende. Liberaliseringen av bokbransjeavtalene har foregått over lang tid, men denne utviklingen ble ytterligere forsterket i og med innføringen av en ny forskrift til konkurranseloven i 2005. Forskriften forkortet bøkernes fastprisperiode, innførte mulighetene for maksimalt 12,5 % rabatt til sluttbruker i fastprisperioden, og innførte fri pris på skolebøker. Tøffere rammebetingelser for bokbransjen fører til krav om større inntjening, og skaper dermed økt fokus på bestselgere.

En annen endring i bransjen er knyttet til de store forlagenes oppkjøp av bokhandler. De store forlagene er blitt større, og med en sterk vertikal integrasjon styrer de store forlagene verdikjeden i norsk bokbransje på en måte som kan favorisere markedsføring og salg av disse forlagenes bøker. Vi ser det som svært uheldig dersom store og kapitalsterke forlag får anledning til å kjøpe seg markeds plass i norsk bokhandel på bekostning av småforlag som ikke har de samme økonomiske ressurser. Skal vi opprettholde mangfoldet både på forlagsiden og på forlagenes utgivelseslister, bør konkurransevilkårene være tilnærmet like.

Konsekvensen av en markeds konsentrasjon, er at bestselgerne legger beslag på stadig større andeler av salget og utkonkurrerer den noe smalere litteraturen. Fokus på kortsiktig inntjening skaper ikke gode vilkår for litteraturen på sikt. Flere bestselgere som selger mer kan gi færre oversettelser, og ikke minst færre interessante oversettelser.

Vi er bekymret for at tilfanget fra litteratur fra andre land skal tørke inn, og at vi i Norge får mindre tilfang av litteratur fra og innsikt i kulturen fra de land i verden som ikke er engelskspråklige. Det kan fort bli følgen hvis forlagene velger bort den litt mer krevende oversatte boka.

Norge trenger gode oversettelser av litteratur fra resten av verden for å øke forståelsen for kultur over landegrensene. Vi trenger gode oversettelser for å fremme lesing av norsk språk. Et eksempel er boka "Drageløperen" som ga nordmenn et innblikk i den fremmede afghanske kulturen, og som ble solgt i enorme opplag. Uten denne oversettelsen ville noen sikkert ha lest den på engelsk, men det ville vært langt færre enn de som faktisk leste den på norsk. Dermed ville mange ha mistet det innblikket i en fremmed kultur som boka ga, men enda viktigere er at mange tusen ville gått glipp av leseopplevelsen.

For at flest mulig skal kunne få tilgang til denne leseopplevelsen, må alle ha tilgang til en bokhandel. En kan naturligvis si at innføring av fripris på bøker vil flytte en god del av bestselgersalget inn i supermarkedene og på den måten gjøre litteraturen lettere tilgjengelig for folk som vanligvis ikke går i bokhandelen. En slik utvikling vil imidlertid også føre til at bokhandelen, som presenterer et bredt utvalg av litteratur og samtidig kan gi sine kunder kyndig veiledning, vil bli utkonkurrert. Og selv om man vil se endringer i bokhandelstrukturen i framtida, så er bokhandelen ennå viktig for å opprettholde bredden i markedet. Mister store deler av skjønnlitteraturen sin plass i bokhandelen og henvises til små nisjehandler eller nettsteder, risikerer man at viktige deler av den mangfoldige, varierte litteraturen forsvinner ut av syne for store lesergrupper. Bokmarkedet og forlagene vil ikke forsvinne, men underholdningsfokuset vil øke, bredden vil bli marginalisert og de aspektene som skjønnlitteraturen som kunstform bringer inn i samfunnet, vil bli mindre og mindre synlige, og tilsynelatende mindre og mindre viktige i samfunnet som helhet.

E-bøker er bøker i et annet format. Moms på e-bøker vil gjøre bøkene i dette formatet dyrere. Vi er redde for at oversatte e-bøker blir for dyre med moms, og dermed taper i konkurransen med de billigere engelske, noe som vil si at forlagene ikke ser seg tjent med å utgi norske oversettelser.

Nordmenn har stor tiltro til egne evner til å lese og forstå engelsk, og svært mange vil velge å kjøpe en engelsk utgave av en e-bok, i stedet for den norske oversettelsen hvis den engelske blir billigere. De vil neppe tenke på at de også vil gå glipp av en stor del av den litterære kvaliteten fordi språkforståelsen deres tross alt ikke er god nok til å fange opp alle nyansene i det engelske språket.

Norge er allerede sterkt anglifisert via TV, kino, internett og musikk. Litteraturen har hittil ikke vært utsatt for det samme presset, men med e-boka er den engelske boka bare et tastetrykk unna. Norsk Oversetterforening er bekymret for det stadig økende presset på det norske språket, og opplever at moms på e-bøker og økt kommersialisering kan være med å flytte enda flere lesere over til lesing av engelsk.

Norsk Oversetterforening støtter fastpris på bøker og mener dette må forankres i en boklov for å sikre at markedet ikke øker sitt bestselgerfokus og for å hindre at den litterære bredden snevres inn.

Med vennlig hilsen



Ellen Larsen
generalsekretær